

Слово Јовице Вукасовића на отварању изложбе Петра Лубарде “Крагујевац 1941” у Момишићима

Свечано слово вјероучитеља Јовице Вукасовића на отварању изложбе Петра Лубарде Крагујевац 1941. која је уприличена поводом храмовне славе Црква Светог Ђорђа и Светих новомученика момишићких на Малом брду у подгоричком насељу Момишићи – 22. март 2023. љета Господњег

Доста крви – доста убијања!

Овим узвиком, великан нашег народа, који је пронио глас свог кршевитог завичаја широм земљиног шара, Петар Лубарда, заплакао је над невином крви ђака – мученика, стријељаних у Крагујевцу 1941. године.

У животу Петра Лубарде, страхота, ужас и смрт ратног вихора, није била само ријеч, већ период његовог живота. Његова необуздана природа, његова искреност у ријечима и дјелима, довела га је првих дана Другог свјетског

рата у логор. Ту се, на врелу смрти и патњи, суочио са најгорим страдањима и горчином живота.

С тога нас не чуди, што је Петар Лубарда, збирку од 26 умјетничких дјела, посветио једном од највећих ужаса нашег народа, стријељању невиних цивила, међу којима је и четрдесет ђака из Крагујевца и околине 21. октобра 1941. године.

Стварајући своја дјела, Лубарда се сигурно подсјетио на све ужасе које је доживио у логорима. Могао је да чује све оне крагујевачке мајке које оплакују своју дјецу. Могао је да их види, како под велом ноћи, пуне горчине, бола и туге, али и вјере и наде у васкрсење, одлазе да пронађу своје мужеве, своју дјецу и да им дају, макар и из далека, последњи цјелив и опросте се са њима, јер им је било забрањено да их сахране.

Војници Вермахта су тог „црно-црвеног“ крагујевачког дана, у смрт тј. у вјечност послали 2.796 особа, убијених за мање 12 сати, тј. током јутарње смјене од 7 до 15 часова. За војнике Вермахта, они су били само број, само квота која је морала да се испуни. Није било битно ког су узраста, како се зову, одакле су. Битно је само осветити 10 убијених и 26 рањених. За њих је то био само посао.

За нас пак, то је била трагедија, на жалост, само још једна од многих, које су се тих дана дешавале, широм некадашње Краљевине. Трагедија која се, чини нам се, више од свих осталих урезала у колективну свијест нашег народа. Трагедија, која је за разлику од злочинаца, у нама пробудила оно најискреније. Пробудила је наду у Васкрсење нашег народа. И потребу да ипак опростимо. Блажене успомене, патријарх Герман је прилом посете Јасеновцу исказао основни постулат нашег народа: „Ако смо људи, опростити морамо, заборавити не смемо!“

И заиста, Крагујевачки мученици су нас научили томе. Опростити, али не заборавити. Тим ријечима били су вођени и неки од наших највећих умјетника, који су остали запрепаштени над страдањем ове дјеце и тако створили неке од најбољих дијела свог умјетничког опуса. Сјетимо се само „Крваве бајке“, крагујевачке учитељице, велике Десанке Максимовић, или поеме „Црни Петак“, београдског „будилника“ Душка Радовића и многих, многих других, међу којима је и Петар Лубарда са својом црно-црвеном збирком „Крагујевац 1941. године“.

Желећи да цијелом свијету укаже на страдање крагујевачких ђака, Лубарда

својим тестаментом, спомен музеју у Крагујевцу оставља поменућу збирку, уз напомену да никада не напусти спомен парк.

Стога није случајно што нас ова сјајна и јединствена реплика Лубардиних дјела, данас сабира на овом мјесту, мјесту страдања момишићких ђака. На питање, зашто баш овдје изложба Лубардиних дјела, одговор би био, а гдје другдје у Црној Гори?

Налазимо се на мјесту, о коме се дуго ћутало, али које никада није заборављено, нити ишчезло из сјећања нашег народа. На мјесту, које је заливено невином крвљу малишана овог краја. Четрдесет ђака и њихова два учитеља, свештенослужитељи светог Олтара, страдали су, баш као и њихови крагујевачки вршњаци, 253 године касније, само зато што су били дјеца. Само због тога што нису знали, могли или хтјели да се супроставе. Својим ђелатима они су били само број. Само успузна станица, која се морала прећи, како би се на најсуровији начин казнили Црногорци, само зато што су се дрзнули да ударе на великог скадарског Сулејман-пашу, а тиме и на саму Порту.

Знајући да јагњад пред клање остају нијема, њихови ђелати искористили су дјечију игру и послушност, и извршили свој циљ и на најсуровији и језивији начин осветили се пркосним и храбрим Црногорцима.

Међутим, момишићким ђацима, добро су биле познате ријечи старозавјетног јеванђелисте, пророка Исаије: „Мучен би и злостављен, али не отвори уста својих; као јагње на заклање вођен би и као овца нијема пред онијем који је стриже не отвори уста својих.“ Ис. 53,7

Никада и нико, не смије и не може остати равнодушан пред страдањем невиних дјеце. Страдање момишићких мученика, саблазнило је многе и уздрмало њихову вјеру. Њихови ђелати, вјеровали су, да убијајући дјецу, убијају будућност једног маленог народа. Но, момишићки ђаци били су истински свједоци православне вјере, које је како каже Берђајев „религија Крста, која познаје и разумије смисао страдања.“[1]

Са идејом да убијају будућност, Османлије нису знале, да тим погромом доносе васкрсење нашег народа. Онога тренутка, када су њихове свете мошти положене под Часну Трпезу цркве Светог Ђорђа под Горицом, момишићки мученици су уистину васкрснули вјеру становника Подгорице и тако уврштени у ред светитеља – мученика – исповједника. Иако је до њихове формалне канонизације прошло више од два вијека, сјећање на њихову

невино проливену крв, очувала је вјеру данашњег Главног града Црне Горе.

Знамо да је мали број Христових савременика повјеровао у Његово васкрсење. Многи су били запрепашћени, каквом смрћу умире један благи и ненаметљиви учитељ. Међутим, захваљујући малом броју оних који су повјеровали и видјели Васкрслог Господа, хришћанство је опстало. Стога, можемо повући паралелу и са страдањем ових четрдесет малишана и њихова два учитеља. Њихове молитве пред Лицем Живог Бога, нису дозволили да православна вјера буде протјерана из Подгорице и Црне Горе, иако је од њиховог страдања па до данас, било више таквих покушаја.

И како каже пјесник Милан Ракић

„И у мучне часе народнога слома,
Кад светлости нема на видику целом“

часне мошти, момишићких мученика, угледале су свјетлост дана и постале мјесто на ком се сабирају не само Подгоричани, већ људе цијелог свијета. Од 1995. године оне се налазе у овом светом храму и тако чувају свој град и свој народ. А од 2012. године смо благословени што можемо и литургијски да их прославимо, када су њихова имена коначно унијета у диптих светих наше Цркве.

Ослањајући се на пребогату усмену традицију нашег народа, која је очувала сјећање на страдање момишићких мученика, можемо да претпоставимо да су легенде, које су биле саставни дио одрастања сваког црногорског дјетета и које су у великој мјери обликовале ту дјецу, надахнуле и маленог Петра Лубарду.

Чести мотиви камена у његовим каснијим радовима, указују на дубоку повезаност Лубарде са својим завичајем. Запрепаштен над невино проливеном крви грађана Крагујевца, међу којима је било управо четрдесет ђака од првог до петог разреда, баш колико их је било у Момишићкој учионици, Лубарда закључује: „Ценећи велике жртве које су пале приликом злочиначке одмазде Немаца-Нациста 1941. у Крагујевцу – и као уметник саосећајући дубоко са патњама које су наши народи подносили вековима, да би им најзад било допуштено да мирно живе на својој земљи и поводом тих саосећаја поклонио сам ових 26 слика на тему Крагујевачке трагедије.“[2]

Стварајући своје радове са доминацијом црвено-црне боје Лубарда нас својим дјелима подсјећа да се трагедије попут ове у Момишићима, али и оне у Крагујевцу, у Новосадској рацији, у Јасеновцу, у Јадовну, Глини, Пиви,

Полимљу, на Косову и Метохији и свуда гдје живи наш народ више никада не понове.

А Господ Бог, који је сву ову невину дјецу примио у своје Премилоствено Наручје и дао им најсјанији од свих вијенаца, вијенац мученика, како би свом роду били светионик на узбурканом океану садашњих догађаја, нека не заборави и нас који смо се данас окупили на овом мартирijуму, месту страдања и васкрсења нашег народа.

Нека молитве свете дјеце – мученика пред Лицем Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа и нама покажу пут који води ка Ономе који је „Живот, покој и васкрсење“.

[1] Николај Берђајев, О савршенству хришћанства и несавршености хришћана, Логос, Београд 2016, 11.

[2] Цитирано према тексту: Јелена Давидовић, Циклус слика „Крагујевац 1941.“ Петра Лубарде – уметников легат спомен парку „Крагујевачки октобар“ у Крагујевцу, 13.

mitropolija.com